

Shëndeti mendor te nxënësit e moshës 6-16 vjeç

Informacion mbi shëndetin mendor

Shëndeti mendor

Shëndeti mendor i fëmijëve është mirëqenia e plotë dhe zhvillimi optimal i tyre në fushat emocionale, të sjelljes, sociale dhe njohëse.

Shëndeti i dobët mendor shoqërohet me:

- ndryshime të shpejta shoqërore,
- kushte stresuese,
- diskriminim gjinor,
- përjashtim social,
- mënyrë jetese jo të shëndetshme,
- shkelje të të drejtave të njeriut.

Stresi

- Stresi është një përgjigje fiziologjike normale ndaj ngjarjeve, të cilat e bëjnë individin të ndihet i kërcënuar ose i prishin balancën emocionale.
- Stresi ka të bëjë me përvoja të ndryshme për njerëz të ndryshëm, dhe shpesh identifikohet nëpërmjet ngjarjeve dhe situatave, të cilat përcjellin ndjenjën e tensionit, ose emocione negative të tilla si: ankth dhe trishtim.
- Stresi mund të shkatojë disa lloje sëmundjesh.

Adoleshenca

- ❑ Adoleshenca është një fazë e zhvillimit fizik dhe mendor të njeriut, e renditur ndërmjet fazës së fëmijërisë dhe pjekurisë ligjore, e cila cilësohet si një periudhë kalimtare, që karakterizohet nga stresi dhe ankthi.
- ❑ Adoleshenca është një tranzicion ndërmjet varësisë dhe pavarësisë, qëllimi kryesor i së cilës është përgatitja e fëmijëve për moshën e rritur.

Adoleshenca dhe stresi

- Adoleshentët shpesh ballafaqohen me strese të ndryshme gjatë përditshmërisë në jetën dhe aktivitetet e tyre.
- Ata përfshihen nga një mori stresesh, që kapërcejnë kufijtë ekonomikë, socialë dhe racialë.
- Gjithashtu, ndikim të madh në paraqitjen e streseve ka familja, mungesa e prindërve dhe përkushtimi i tyre ndaj punës.

Stresi kronik

Sa më gjatë jemi të ekspozuar ndaj stresit, aq më të mëdha janë mundësitë, që të krijohen probleme në shëndetin tonë.

Stresi kronik ndikon në organizmin tonë. Shenjat e tij janë:

- pagjumësi,
- ankth,
- hipertension,
- dhimbje muskujsh,
- dëmtim i përgjigjes së sistemit imunitar.

Stresi kronik

- Stresi kronik është një lloj stresi i vazhdueshëm, që mund të zgjasë për periudha të gjata.
- Kjo e bën individin të jetë shumë i lodhur nga ana psikologjike, dhe mund të ketë efekte negative edhe në aspektin fizik.
- Studime të shumta tregojnë se stresi kronik është një nga faktorët kontribues për gjendje të rënda shëndetësore, si sëmundjet kardiovaskulare, obeziteti dhe depresioni.

Shkaqet e stresit tek adoleshentët

Faktorët që janë shkaktarë të stresit tek adoleshentët:

- Dilemat me të cilat përballen në shkollë, përfshirë rezultatet, stresi për një detyrë, mosarritja e objektivave, frika e përballjes me dështimin etj.
- Mundësia ose jo për të vazhduar studimet universitare/profesionin e ëndërruar, pas përfundimit të shkollës së mesme.
- Problemet familjare, të tilla si: neglizhenca e prindërve, divorci, marrëdhëniet prindër-fëmijë, motër-vëlla, abuzimet në familje etj.

Shkaqet e stresit tek adoleshentët

Faktorët që janë shkaktarë të stresit tek adoleshentët:

- Problemet shoqërore; përshtatja me shoqërinë, izolimi social, imazhi i keq për veten, sjelljet si përdorimi i duhanit, alkoolit dhe drogave.
- Ambient/lagje e pasigurt për të jetuar.
- Sëmundje kronike ose probleme të rënda në familje.

Shkaqet e stresit tek adoleshentët

Faktorët që janë shkaktarë të stresit tek adoleshentët:

- Problemet financiare familjare.
- Zhvendosja ose ndryshimi i shkollës.
- Vdekja e një personi të dashur.

Simptomat e lidhura me stresin

Simptomat emocionale:

- Nervozizëm.
- Mendime pesimiste.
- Ndjenja frike dhe ankthi pa ndonjë shkak.

Simptomat e lidhura me stresin

Simptomat emocionale:

- Vështirësi për t'u përqendruar dhe për të marrë vendime.
- Depresion.
- Probleme gjumi.
- Zbrazëti ose dëshpërim.
- Etj.

Simptomat e lidhura me stresin

Simptomat fizike:

- Dhimbje koke.
- Marrje mendsh.
- Dhimbje kraharori.
- Rrahje të shpeshta zemre.
- Rënie e sistemit imunitar.
- Etj.

Simptomat e lidhura me stresin

Shenjat që lidhen me mendimin:

Stresi tek adoleshentët mund të ndikojë në mënyrën e të menduarit.

Shenjat që vihen re janë:

- Mungesa e përqendrimit për një moment të gjatë në një çështje.
- Humbja e mendimeve gjatë një bisede.

Simptomat e lidhura me stresin

Shenjat që lidhen me mendimin:

Stresi tek adoleshentët mund të ndikojë në mënyrën e të menduarit.

Shenjat që vihen re janë:

- Problemet me kujtesën.
- Marrja e vendimeve të parakohshme ose gabimet në gjykim.
- Problemet në organizimin, planifikimin ose marrjen e vendimeve.

Simptomat e lidhura me stresin

Simptomat e sjelljes:

Stresi tek adoleshentët mund të ndikojë në mënyrën e sjelljes.

Shenjat që vihen re janë:

- Izolim, shkëputje nga shoqëria ose nga aktivitetet familjare.
- Shtim ose pakësim i oreksit.

Simptomat e lidhura me stresin

Simptomat e sjelljes:

Stresi tek adoleshentët mund të ndikojë në mënyrën e sjelljes.

Shenjat që vihen re janë:

- Nënvlërësim/neglizhim i përgjegjësive.
- Nervozizëm.

Simptomat e lidhura me stresin

Simptomat e sjelljes:

Stresi tek adoleshentët mund të ndikojë në mënyrën e sjelljes.

Shenjat që vihen re janë:

- Mundësia e eksperimentimit me droga të ndryshme.
- Rezultate të ulta në mësim.
- Etj.

Të menduarit negativ dhe stresi i adoleshentëve

- ❑ Ashtu si të rriturit, adoleshentët mund të zhvillojnë mendime negative, që e bëjnë më të vështirë trajtimin e stresit.
- ❑ Mendimi negativ mund të dalë jashtë kontrollit, veçanërisht nëse bëhet mënyrë normale e të menduarit.

Të menduarit negativ dhe stresi i adoleshentëve

Disa modele të zakonshme të **të menduarit negativ** te adoleshentët janë:

- “Unë jam budalla”.
- “Unë nuk vlej për asgjë”.
- “Të gjithë janë kundër meje”.

Të menduarit negativ dhe stresi i adoleshentëve

Disa modele të zakonshme të etiketimit të vetes të adoleshentët janë:

- “Unë jam i keq”.

- “Unë jam i pashpresë”.

Të menduarit negativ dhe stresi i adoleshentëve

Disa modele të zakonshme të **mendimit absolut** të adoleshentët janë:

- “Unë duhet ta bëj në këtë mënyrë”.
- Kjo kurrë nuk do të funksionojë”.

Të menduarit negativ dhe stresi i adoleshentëve

Disa modele të zakonshme të **mendimit absolut** të adoleshentët janë:

- “Ai bën gjithçka të drejtë, ndërsa unë gjithmonë e bëj gabim”.
- “Në qoftë se gjërat nuk i bëj në mënyrë perfekte, atëherë unë kam dështuar”.

Këshilla për menaxhimin e stresit tek adoleshentët

- Mbështetja sociale dhe emocionale nga familjarët dhe miqtë.
- Përfshirja në aktivitete fizike.
- Pjesëmarrja në aktivitete të ndryshme sociale.

Këshilla për menaxhimin e stresit tek adoleshentët

- Ushqyerja e shëndetshme.
- Shmangia e duhanit, alkoolit dhe drogave.
- Përdorimi i metodave relaksuese (relaksim i muskujve, meditim).

Këshilla për menaxhimin e stresit tek adoleshentët

- Shmangia e kafeinës së tepërt, e cila mund të rrisë ndjenjën e ankthit dhe axhitacionit.
- Aktivitete si dëgjimi i muzikës, biseda me një mik, vizatimi, shkrimi ose kalimi i kohës me një kafshë shtëpiake mund të zvogëlojnë stresin.

Këshilla për menaxhimin e stresit tek adoleshentët

Të qenit aktiv çdo ditë ndihmon në:

- Përmirësimin e gjendjes shëndetësore.

- Zhvillimin e muskujve dhe kockave.

Këshilla për menaxhimin e stresit tek adoleshentët

Të qenit aktiv çdo ditë ndihmon në:

- Ruajtjen e një peshe të shëndetshme.

- Përmirësimin e përqendrimit dhe kujtesës.

Këshilla për menaxhimin e stresit tek adoleshentët

Të qenit aktiv çdo ditë ndihmon në:

- Përfitimin e aftësive të reja.
- Rritjen e vetëbesimit.
- Reduktimin e stresit.
- Krijimin e miqësive.
- Përmirësimin e gjumit

Diskutim: Format e bullizmit në shkollë

Bullizmi dhe format e tij

- ❑ Bullizmi konsiderohet ajo dukuri ku një ose disa individë përdorin lëndimin, si mënyrë për të dëmtuar vetëvlerësimin e viktimës.
- ❑ Bullizmi është një dhunë e zgjatur, fizike ose psikologjike, nga një person apo grup personash, e drejtuar ndaj një personi, i cili nuk mund të mbrohet në atë situatë.

Bullizmi dhe format e tij

Bullizmi fizik

- Përfshin të qëlluarin, shqelmat apo shkatërrimin e pronës së dikujt, ku një grup nxënësish sulmojnë një tjetër.
- Përgjithësisht ndodh kur një nxënës më i madh ose më i fortë dhunon një nxënës më të vogël.

Bullizmi dhe format e tij

Bullizmi verbal

- Përfshin ofendimet, talljet, të folurit racist ose si ngacmim seksual.
- Viktimat e këtij lloji bullizmi mund të mos reagojnë menjëherë, por me kalimin e kohës mund ta vuajnë këtë gjë.
- Në këtë formë bullizmi përfshihet edhe kërcënimi.

Bullizmi dhe format e tij

Bullizmi i maskuar

- ❑ Zakonisht ndodh pas shpinës së “viktimës” dhe synon dëmtimin e reputacionit, ku përfshihet tregimi i historive të pakëndshme, mimikë tallëse dhe shaka të pavenda me viktimën etj.
- ❑ Kjo është një nga format më të përdorura të bullizmit, dhe për shkak se “viktima” mund të mos kenë dijeni për ekzistencën e tij, është edhe më i vështirë për t’u kontrolluar dhe ndaluar.

Bullizmi dhe format e tij

Bullizmi elektronik

- ❑ Ky lloj bullizmi ndodh nëpërmjet mesazheve të shkruara ose në internet dhe është shumë i vështirë të kontrollohet.
- ❑ Ata që ushtrojnë dhunë, “të fortët”, zakonisht janë viktimat të bullizmit në jetën reale dhe e drejtojnë frustrimin e tyre kundrejt viktimave, duke e fshehur privatësinë pas kompjuterit apo telefonit.
- ❑ Sjellja e tyre përfshin depersonalizimin e viktimës online, duke mundësuar që të tjerët të krijojnë një përshtypje negative për ta, të përhapin thashetheme etj.

Bullizmi dhe format e tij

Bullizmi elektronik

- Ky lloj bullizmi mund të bëhet nga bashkëmoshatarët ose nga persona më të rritur.
- Keta persona mund të kërcënojnë fëmijët, duke i detyruar të bëjnë diçka që nuk u pëlqen. Në këto raste fëmijët nuk duhet t'u kthejnë përgjigje atyre, por t'u kërkojnë ndihmë familjarëve.
- Fëmijët duhet të shpërfillimin fjalët negative që thonë për ta, duke komunikuar menjëherë më mësuesin ose prindërit.

Bullizmi dhe format e tij

Bullizmi social ose Përrjashtimi

- Ndodh kur “të fortët” nxisin shokët apo moshatarët e viktimës, që ta përjashtojnë viktimën gjatë një loje ose aktiviteti të organizuar.
- Duke u përjashtuar në këtë mënyrë, viktima do ta ketë të vështirë të krijojë marrëdhënie dhe mund të vuajë izolimin në të ardhmen.

Karakteristikat e bullizmit

Karakteristikat e “të fortëve”

- Kanë besim të fortë në vete, janë impulsiv dhe agresiv.
- Kanë inteligjencë verbale dhe arritje shkollore të ulëta.
- Përgjithësisht janë pak më të rritur se viktimat.
- Nuk janë empatikë.
- Përdorin bullizmin për fuqi dhe kontroll.
- Përdorin dhunën për zgjidhjen e konfliktit.

Karakteristikat e bullizmit

Karakteristikat e “të fortëve”

- Kanë vetëvlerësim të ulët dhe e shikojnë dhunën si një forcë pozitive.
- Mund të mos kenë angazhimin e prindërve në shtëpi dhe kanë pikëpamje negative, lidhur me bashkëmoshatarët dhe mjedisin e shkollës.
- Janë lehtësisht të frustrueshëm, ankthiozë dhe kanë një kohështrirje të shkurtër të përqendrimit.
- Nuk ndjejnë empati për viktimën dhe mund të ndihen të justifikuar për sjelljen e tyre.

Karakteristikat e bullizmit

Karakteristikat e “viktimave”

Viktimat nuk zgjidhen në mënyrë rastësore.

- Përgjithësisht janë individë ankthiozë, të pasigurtë dhe u mungojnë aftësitë sociale.
- Zakonisht janë vetmitarë ose të izoluar nga grupi.
- Mund të jenë të vegjël ose fizikisht të dobët.
- Qajnë lehtësisht dhe janë jopranues.
- Mund të kenë probleme fizike ose kanë vështirësi në të nxënë.

Këshilla për t'u mbrojtur nga bullizmi

- ❑ Duke pasur informacionin e duhur mbi bullizmin, nxënësit do të jenë në gjendje ta indentifikojnë dhe parandalojnë atë.
- ❑ Komunikimi në klasë apo në shoqëri mbi bullizmin mund t'i ndihmojë, të përballen më lehtë me situata të tilla.
- ❑ Nëse fëmijët mendojnë se janë pre e bullizmit, nuk duhet të hezitojnë për të kërkuar ndihmë. Sa më parë të kërkojnë ndihmë, aq më shpejt do të dalin nga ajo situatë.
- ❑ Kurrsesi nuk duhet të kenë frikë për të raportuar çdo lloj dhune apo ngacmimi që u bëhet në shkollë ose jashtë saj.
- ❑ Nxënësit duhet të behën të fortë dhe të qëndrojnë përballë atyre që i bullizojnë, duke ju thënë "ndal" me vetëbesim, duhet t'i japin kurajo dhe mbështetje vetes, pasi askush nuk ka të drejtë t'i bullizojë apo ngacmojë.
- ❑ Nëse ndihen të frikësuar, duhet të qëndrojnë pranë të rriturve ose grupeve të fëmijëve të tjerë.

Këshilla për t'u mbrojtur nga bullizmi

Raporto menjëherë rastin.

Komunikoj gjithmonë me të tjerët dhe ki kujdes nga bullizmi.

Prano mbështetjen e familjarëve dhe mësuesve.

Faleminderit!